

Поліщук Алла Анатоліївна

Знакові системи в дизайні у контексті інноваційних методів навчання

У статті розглядаються знакові системи в дизайні у контексті інноваційних методів, які використовуються у системі сучасного освітнього процесу. Визначаються характерні особливості засобів знакових систем, форм і методів інноваційного навчання, розкривається специфіка їх використання.

Ключові слова: *знакові системи, символи, візуальна комунікація, метод інтеграційного навчання, метод проекту.*

Поліщук А.А.

Знаковые системы в дизайне в контексте инновационных методов обучения

В статье рассматриваются знаковые системы в дизайне в контексте инновационных методов, используемых в системе современного образовательного процесса. Определяются характерные особенности средств знаковых систем, форм и методов инновационного обучения, раскрывается специфика их использования.

Ключевые слова: *знаковые системы, символы, визуальная коммуникация, метод интеграционного обучения, метод проекта.*

Alla Polishchuk

Sign Systems in Design in the Context of Innovative Methods of Teaching

The article deals with sign systems in design in the context of innovative teaching methods that are used in the system of modern educational process. Characteristic features of means of sign systems, forms and methods of innovative teaching are determined, the specifics of their use are revealed.

Key words: *sign systems, symbols, visual communication, method of integration training, project method.*

У сучасному проектуванні намітилися тенденції активного розвитку комунікативних процесів, в яких графічний дизайн стає найважливішим засобом візуальної комунікації. У цьому глобальному процесі знакові системи візуальних комунікацій слугують «невербальною мовою», пов'язаною із поширенням інформації, певних знань за допомогою графічних символів і знаків.

До сучасного графічного дизайну і до майбутніх дизайнерів висуваються вимоги щодо створення знакових систем гармонійного й ефективного візуально-комунікативного середовища, здатності відчувати виклики часу, візуально-образно відображати сьогодення і вміти передбачати майбутнє. Особливого значення набувають питання, пов'язані з підвищенням рівня якості дизайн-освіти відповідно до загальноєвропейських тенденцій і сучасних інноваційних підходів у підготовці конкурентоспроможних фахівців за міжнародними стандартами.

Дослідженням процесу створення зображення та специфіки образної мови графіки, художніх методів візуалізації у контексті мистецтвознавства присвячені праці Р. Арнхейма [1], М. Претте [8] та ін. Особливо варто виділити доробок Рудольфа Арнхейма, який розкрив основи візуального мислення. Початок науки про знаки заклав Чарлз Пірс, який сформулював основні принципи семіотики та типологію знаків. Теорію знаків розвинув Чарлз Морріс у праці «Основи теорії знаків» [4], а розкрив її з різних точок зору Ю. Степанов, акцентуючи увагу на вивченні знаків і знакових систем як окремих розділів семіотики [10]. Продовжили дослідження процесу створення знаків, історії розвитку товарних знаків, визначення їх класифікації В. Лесняк [3], С. Серов [9], В. Победін [5].

Серед дефініцій графічного дизайну як візуального явища досить переконливим виглядає формулювання В. Лесняка про те, що графічний дизайн є «візуальним комунікатором» (одна із сучасних назв) і реалізує у проектуван-

ні безліч систем і об'єктів: знаків, візуальних комплексів тощо. За визначенням В. Лесняка, головне завдання графічного дизайну — проектування візуальних комунікацій і проектування самої візуальної мови [3, 3].

Використання інноваційних методів навчання у ЗВО, а також форми і методи професійної підготовки майбутніх дизайнерів розглянуті у працях Ю. Бистрової [2] та А. Шевченко [11]. Проте недостатньо вивченими залишаються питання синтезу теоретичних основ графіки як візуального засобу інформації та специфіки створення знакових систем із залученням інноваційних методів навчання, зумовлених появою нових технологічних можливостей.

Метою статті є визначення характерних особливостей графічних засобів знакових систем і методів інноваційного навчання за новою освітньою програмою на прикладі навчального курсу «Знакові системи в дизайні». Завданнями є аналіз нових методів і засобів (нововведень) для вирішення дидактичних задач підготовки фахівців у гармонійному поєднанні класичних традиційних методик та результатів творчого пошуку, застосування нестандартних, інноваційних технологій, використовуючи інтеграційний підхід до процесу вивчення фахових дисциплін з дизайну.

Швидка плинність дизайнерських тенденцій у сучасній проектній культурі, виникнення за короткий час нових напрямів у дизайні та професій, не врахованих у навчальній програмі ЗВО, які до того ж не вміщуються в часові межі навчальної методики, зумовили суттєві прогалини у навчальному процесі. А це вказує на те, що методичні підходи повинні постійно критично аналізуватися і перебувати у стані динамічних змін, які мають впроваджуватися у комплексі зі змінами освітньої програми ЗВО.

Прикладом таких комплексних змін у напрямку поліпшення якості освіти в Київському університеті імені Бориса Грінченка стала Нова освітня стратегія, яка передбачає орієнтацію на практично-діяльну актуальну складову освітнього процесу. Відповідно до нової освітньої програми спеціальності «Дизайн» на кафедрі дизайну були створені центри фахової підготовки дизайнерів: студія дизайну, проектне бюро з копії-центром і майстерня графіки. Це стало підґрунтям для включення в розробку робочої програми з навчальної дисципліни «Знакові системи в дизайні» інноваційних методів навчання, практико-орієнтованих форм роботи та перенесення практичних занять у відповідні центри фахової підготовки майбутніх дизайнерів.

З появою студії дизайну та проектного бюро з копії-центром стало можливим включення до

навчального курсу зі створення знаків та дизайн-проектів професійно орієнтованих модулів з використанням комп'ютерних технологій. Це дало можливість вже на початковому етапі з першого курсу спрямувати навчальний процес на формування у студентів професійної ідентичності та розвиток творчої особистості сучасного фахівця, здатного до використання різних методів проектування дизайн-об'єктів.

Відповідно до нової освітньої програми навчальна дисципліна «Знакові системи в дизайні» передбачає надання базових знань з таких предметів, як: основи композиції та проектно-графіки, комп'ютерна графіка, основи формоутворення та проектування. Це об'єднання стало можливим завдяки сучасним методикам інтеграційного навчання. Тобто органічне поєднання відомостей різних навчальних предметів навколо однієї теми сприяє інформаційному збагаченню сприйняття, мислення і почуттів студентів, що дає змогу з різних сторін пізнати загальні закони образотворчості та дизайну й досягти цілісності знань. Такі методи відповідають спрямованості дизайнерської освіти в цілому на інтегративний принцип формування художніх знань та уявлень майбутніх фахівців з дизайну. І це забезпечує можливість перенесення акценту з вивчення предмета на його використання як засобу формування цілісної особистості студента.

Важливим напрямком навчального процесу, згідно з новою програмою, є створення проектів. Участь у проектній діяльності дає можливість юнакам і дівчатам вже з першого курсу задовольнити свої потреби у самовираженні, самоствердженні, проявити творчу індивідуальність. Тому поряд з інтегрованим підходом ще однією з ключових освітніх стратегій в галузі дизайну є навчання на основі методу проектування.

В основу змісту навчальної дисципліни «Знакові системи в дизайні» був покладений напрацьований досвід зі створення проектів знакових систем, впроваджений у навчальних курсах «Піктографія та основи візуальної комунікації», «Інноваційні технології у графічному дизайні», «Теорія та практика графіки». Навчальні курси викладалися на різних рівнях (на II і V курсах) і мали на меті формування дизайнерських компетенцій та візуально-знакової культури у студентів, оволодіння традиційними та сучасними графічними засобами передачі візуальної інформації [6, 7].

На відміну від попередніх навчальних курсів, практичні завдання з дисципліни «Знакові системи в дизайні» даються студентам у формі проектних завдань. Вправи та практичні

завдання з оволодіння технічними прийомами і навичками традиційних графічних засобів та комп'ютерних технологій є складовими проектного завдання і необхідними інструментами для реалізації проекту. У завданні викладається низка проектних вимог, до яких студенти мають розробити власні варіанти вирішення певної теми творчого характеру. Це зумовлено тим, що одним з основних завдань у професійній підготовці майбутніх дизайнерів є формування творчої особистості, здатної висувати креативні ідеї та реалізовувати їх, виробляючи свій власний стиль, який з часом може стати новим брендом на ринку дизайнерської продукції.

Отже, творчий процес підготовки майбутніх фахівців з дизайну сьогодні має реалізовуватися в межах багатоманітної цілісної системи організаційних форм і методів навчання, оскільки таким чином суттєво зростає творчий компонент освіти, зміцнюється творчо-пошукова самостійність студентів. Особливої актуальності набула концепція ставлення до практики проектування, пов'язаного із використанням комп'ютерних систем, як до навчання на власному досвіді, що дає змогу першокурсникам не тільки виявити творчий потенціал, а й зробити впевненні кроки у здобутті подальшої дизайнерської майстерності.

ДЖЕРЕЛА

1. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие / Р. Арнхейм ; общ. ред. и вст. ст. В.П. Шестакова ; сокр. пер. с англ. В.Н. Самохина. — М. : Прогресс, 1974. — 386 с.
2. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України / Ю.В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство. — 2015. — № 1 (4). — С. 27–33.
3. Лесняк В.И. Графический дизайн (основы профессии) / В.И. Лесняк. — К. : Биос Дизайн Бук, 2009. — 416 с.
4. Моррис Ч.У. Основания теории знаков / Ч.У. Моррис ; [пер. с англ. В.П. Мурат] // Семиотика / [под ред. С.Ю. Степанова]. — М. : Радуга, 1983. — 637 с.
5. Победин В.А. Знаки в графическом дизайне / В.А. Победин. — Х. : Ранок Веста, 2001. — 96 с.
6. Поліщук А.А. Теорія та практика графіки : навч. посіб. / А.А. Поліщук. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — 212 с.
7. Поліщук А.А. Формування візуально-знакової культури подання інформації в сучасному навчальному середовищі / А.А. Поліщук // Зб. праць IV Міжнародної конференції [Нові інформаційні технології в освіті для всіх: навчальні середовища]. — К. : Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем, 2011. — С. 350–355.
8. Претте М.К. Как понимать искусство: Живопись. Скульптура. Архитектура. История, эпохи и стили / Мария Карла Претте, Альфонсо Де Джорджис ; пер. с итал. — М. : ЗАО «Интербук-бизнес», 2002. — 432 с. : ил.
9. Серов С.И. Графика современного знака / С.И. Серов. — М. : Линия График, 2005. — 408 с.
10. Степанов Ю.С. В мире семиотики // Семиотика: Антология / сост. Ю.С. Степанов. — Изд. 2-е, испр. и доп. — М. : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2001. — 691 с.
11. Шевченко А.І. Методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну : автореф. дис. ... канд. пед. наук / А.І. Шевченко. — К. : Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2017. — 197 с.